

a 21. nemzetközi és nemzeti névtani konferenciáról és a Lengyel Névtani Társaság megalakulásáról kapunk hírt.

KENYHERCZ RÓBERT

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6312-3532>

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Kölcsey Ferenc Tanítóképzési Intézet

Acta onomastica 60. (2019)

Főszerkesztő: PAVEL ŠTĚPÁN. Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha. 348 lap

Tanulmányok. A rovat 15 angol, 3 cseh, 2 ukrán és 1 orosz nyelvű cikket, összesen 21 tanulmányt tartalmaz. A továbbiakban névfajták szerint tárgyalom a publikációkat.

Helynévi témájú tanulmányok. J. DAVIDOVÁ GLOGAROVÁ és J. DAVID (7–23) a Londonban és Moszkvában egykor száműzetésben lévő cseh politikusok (Edvard Beneš, Jan Masaryk, Klement Gottwald stb.) 1938–1945 közötti rádiós megnyilatkozásaiban megjelenő helyneveket vizsgálják: a helynevek szövegkörnyezetben, kollokációkban való előfordulását, (re)szemantizációját, szimbolikus szerepét figyelik meg. Ž. DVOŘÁKOVÁ (24–35) a szimbólummá vált *Polná* helységnévvel kapcsolatos asszociációkat értelmezi tanulmányában. A város 1899-ben vált világszerte ismertté egy gyilkosság révén, amely nagymértékű antiszemita indulatokat eredményezett. Az egyes mikrotoponimák máig őrzik e gyilkosság emlékét. R. FONTANOT (36–44) a jugoszláviai helyneveknek a második világháborús olasz megszállás idején zajló olaszosítását mutatja be három térség (Dél-Szlovénia, Dalmácia és Fiume) névanyagán keresztül. T. KLEMENSOVÁ (45–62) a csehországi Jeseník település utcanévrendszerének 20. századi változásait tekinti át. A társadalmi-politikai változások az utcanévek állományát is érintették az egykor németajkú városban. V. LÁBUS, D. VRBÍK és M. KOURKOVÁ (63–73) egy hegynév (*Bramberk/Krásný*) különböző (hivatalos és élőnyelvi) alakváltozatain keresztül tárgyalja az egykori Szudéta-vidéken (Lučany nad Nisou településen) történt helynévváltoztatások sajátosságait. M. MÍSTECKÝ (74–84) az utcanévek politikai indíttatású névváltoztatásairól értekezik. Négy kutatóponton (Ostrava-Hošůvka, Ostrava-Pustkovec, Dolní Lhota, Studénka) vizsgálja a „politikai kolonizáció” során született utcanévek lokalizálását, figyelembe véve az utcák sűrűségét, illetve egymáshoz viszonyított távolságát. M. PTÁČNÍKOVÁ (85–93) a prágai *Náměstí Jana Palacha* 'Jan Palach tér' utcanév kialakulását mutatja be az archívumban lévő források (kérvény, petíció, jegyzőkönyv stb.) alapján. A névadást a prágai lakosok kezdeményezték: emléket szerettek volna állítani Jan Palach cseh egyetemistának, aki 1969. január 16-án a Varsói Szerződés megszálló csapatainak bevonulása elleni tiltakozásul felgyújtotta magát. Az utcanév a nép ellenállását is szimbolizálta. R. RAZUMOV és S. GORYAEV (94–111) közös tanulmánya a templomnévből származó orosz utcanéveket elemzi, rámutat a vallás és névhasználat közötti összefüggésekre és az állami ideológiák nevekre gyakorolt hatására. G. ROŽAI (112–120) az etnikai és nyelvi kontaktusok tükrében tárgyalja a Szlovák-karszt Nemzeti Parkban található barlangok megnevezéseit. Egymás mellé állítja a standardizált és az élőnyelvben

használatos neveket. A tanulmány a szlovák–magyar államhatár közelében lévő karszt magyar eredetű barlangneveivel foglalkozik. K. STŘELEČ (121–129) a mai cseh prózában megjelenő azon helyneveket tekinti át, melyek a 20. századi társadalmi változások, ideológiákat tükröznek Közép-Európában. Az irodalmi művekben előforduló helynévváltozatok gyakran a humor eszközei, a politikai hatalom elleni magatartást is kifejezik. P. ŠTĚPÁN (130–137) tanulmánya a mezőgazdaság kollektivizálásának a csehországi falusi tájképre és helynevekre gyakorolt hatását mutatja be. Az elemzett helynévkorpusz az 1963–1980 közötti évekből származik. A magántulajdonban lévő földek államosítása nagyban befolyásolta a helynévanyag változását is. J. B. WALKOWIAK (138–149) a politikailag motivált „propagandisztikus” utcanévek keletkezéstörténetét vizsgálja a második világháborút követő időszak Nyugat-Lengyelországának határmenti területén (elsősorban a háború után Lengyelországhoz csatolt, egykor Németországhoz tartozó településeken). CH. ZSCHIESCHANG (150–159) a szorb, német és lengyel nyelvek az egykor Kelet-Németországhoz, majd a második világháború után Lengyelországhoz tartozó területen lévő helynevekben való jelenlétét elemzi. A társadalmi változások a tulajdonnevek nyelviségét is érintették: a szorb helyneveket németesítették, majd a 19. században a német nevek szorbosítására is sor került, 1945 után pedig a helynevek lengyelesítése figyelhető meg. O. CHESNOKOVA és I. MARTYNEKO (171–185) a Fülöp-szigeteki spanyol helyneveket elemzi strukturális, keletkezéstörténeti és pragmatikai szempontból. J. DAVID és J. DAVIDOVÁ GLOGAROVÁ (199–211) két cseh várost (Hradec Králové és Písek) illetően azt vizsgálja, milyen arányban és kontextusban jelenik meg egyes emlékiratok szövegeiben a települések helynévallománya, a standardizált helynevek mellett előfordulnak-e nem standard névalakok, valamint hogyan interpretálják a szerzők a memoárokból a helyneveket. L. KRAVCHENKO (240–252) Kijev utcanéveinek változásával foglalkozik. A városban 2015–2017 között 177 utcát neveztek át. Az új nevek leggyakrabban (az elemzett utcanévek 63%-ában) az ukrán történelemből ismert személyiségek emlékét őrzik.

Személynévi témájú tanulmányok. L. DACEWICZ (186–198) az 1865–1918 közötti évekből, Białystok és Grodno városokból származó római katolikus egyházi anyakönyvek alapján szemlélteti az orosz fennhatóság lengyel társadalomra gyakorolt hatását a 19. század második felében. Az orosz mint hivatalos nyelv bevezetése a személynevek oroszosítását is érintette. Ž. DVOŘÁKOVÁ (212–220) a cseh és morva zsidók keresztnév-választását korlátozó névtörvényeket (az 1787-ben II. József által kiadott rendeletet és a fasiszta Németországban 1938-ban kiadott, család- és egyénnév-változtatásról szóló törvényt) értelmezi. O. CHALIMAN (221–232) az ukrán sajtóban szereplő személynevek metaforizációjáról, a (biológiai és grammatikai) nem és a névhasználat közti összefüggésekről értekezik. R. KOLÁR (233–239) a cseh Ivan Martin Jirous (1944–2011) egy verseskötetében szereplő személyneveket taglalja írásában. L. CADOVÁ (253–262) két ukrán település 19. századi egyházi dokumentumaiból származó adatok alapján rámutat arra, hogy annak idején az egyházi naptár, illetve az újszülött születésének napja fontos szerepet játszott a keresztnév-választásban. A szerző a tanulmányban a keresztnévek formáját, gyakoriságát és a nyelven kívüli tényezőknél a névadásra gyakorolt szerepét is vizsgálja.

Vita. E rovatban két hozzászólás olvasható (236–272). P. NEJEDLÝ egy cikkel kapcsolatban közli kritikai észrevételeit. L. OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ a *fitonima* ’növények tulajdonneve’ és a *krematonima* ’termékek, események, rendezvények, intézmények, szervezetek stb. tulajdonneve’ terminusok közötti különbségekről tesz megjegyzéseket a szakirodalom és terminológiai szótárak alapján.

Recenziók. A folyóirat hat kiadványt ismertet (273–299): egy német nyelvű helyneves monográfiát; egy angol nyelvű, japán egyénnevekkel foglalkozó könyvet; egy lengyel nyelvű történeti-etimológiai személynévszótárt; egy cseh nyelvű orosz–cseh tulajdonnévszótárt. JIŘÍ UHLÍŘ helytörténész munkásságának bibliográfiáját és egy helynevek tájban betöltött szerepét tárgyaló monográfiát.

Krónika. E rovatban egy megemlékezés (Liljana Dimitrova-Todorova, 1946–2018) és három születésnap kiadvány (Rudolf Šrámek, Svatopluk Pastyřík, Jana Pleskalová) található (160–162, 300–307).

Hírek és megjegyzések. Névtanosok kollektívája ismerteti az egyes országokban megjelenő névtani folyóiratokat, kiadványokat, konferenciákat (többek között a Debrecenben megrendezett 26. ICOS-kongresszust is, 327–328), a tulajdonnevekkel foglalkozó sajtóban és a világhálón olvasható rövid cikkeket (308–336). Ž. DVOŘÁKOVÁ és M. KNAPPOVÁ beszámolnak a 2018-ban Csehországban kérvényezett új keresztnevekkel kapcsolatos szakértői véleményekről (337–340).

BAUKO JÁNOS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1297-6177>

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Közép-európai Tanulmányok Kara

Namn och bygd 107. (2019)

Szerkesztők: STAFFAN NYSTRÖM – EVA NYMAN – INGE SÆRHEIM. Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 156 lap

A folyóirat 2019. évi száma tizenegy, angol nyelvű absztrakttal is ellátott tanulmányt, három kisebb írást, valamint tíz ismertetést, illetve recenziót tartalmaz.

A kötet nyitó írása a néhai THORSTEN ANDERSSON egy 2009-ben megjelent német nyelvű tanulmányának fordítása (7–15). A szerző az onomasztikon felépítését vizsgálja fel: a névadási modell szerint a nevek egyrészt a közszók felhasználásával jöhetnek létre, másrészt a már meglévő névkészlet elemeiből keletkezhetnek. Az előbbi névalkotásnak nevezi, az utóbbit pedig névválasztásnak.

A svéd miniszterelnök vidéki rezidenciájának nevét, a *Harpsund*-ot veszi górcső alá SVANTE STRANDBERG (17–29). A helynév ósvéd alakjának a *Harposund*-ot adja meg, s írásában az előtagként szereplő *harp*- elem lehetséges magyarázatait veszi számba. Végül a lexéma 'köves, kemény talaj' vagy 'szűk szoros' jelentéseit valószínűsíti, s azt is sugallja, hogy ő maga a második értelmezés mellett teszi le voksát.

MATS G. LARSSON és STAFFAN FRIDELL a *Norunda härad* upplandi nevet vonja vizsgálat alá (31–37). A szerzőpáros a név korai **Norhund* alakjában szereplő *nor* elem korábbi, 'szoros' jelentésben való értelmezését elfogadja, s a természeti környezetet feltérképezve még pontosabban próbálja meghatározni a denotátum helyét.